

Dømt fra Kjole og Krave

Af Erling Petersen.

I 1652 døde sognepræsten til Fuglebjerg og Krummerup menigheder, hr. Jens Spleth, og samme aar blev Christen Jensen Farsovius indsat i embedet, hvor han fik sit virke i et kvart aarhundrede.

Det maa imidlertid formodes, at hverken de menige sogne-mænd eller kirkeejerne har vidst, hvad de gjorde, da de valgte hr. Christen til deres præst. Han havde nemlig i forvejen intet godt ry paa sig og skikkede sig da ogsaa i Krummerup saa ilde, at det til sidst blev umuligt baade for hans foresatte og hans sognebørn at se igennem fingre med det.

Christen Jensen Farsovius var sikkert, hvad hans efternavn kunne tyde paa, fra Farsø i Himmerland. Formodentlig blev han student fra en af sin hjemegns skoler, men det vides ikke, hvornaar han dimitteredes til universitetet. Efter endt studietid — vistnok omkring 1643 — kom han ud som skibspræst, og den 3. juli 1645 blev han ordineret til præst i Frederiksstad i Skaane. Her kom han efter faa aars forløb i en svær forlegenhed, idet en af hans tjenere døde pludseligt. Men til trods for, at den mand, der var aarsag til tjenerens død, rømte, faldt der dog mistanke paa hr. Christen, og da han aabenbart ikke har kunnet gøre ordentlig rede for sig, mistede han kaldet og havde ikke det, hvortil han kunne hælde sit hoved.

Det lykkedes ham dog efter en tids forløb at faa oprejsning, saa han igen kunne søge præstekald, og den 2. oktober 1652 blev han kaldet til sjælehyrde for Krummerup og Fuglebjerg sogne, hvortil han med sin hustru Maren og lille søn Jens kort efter arriverede.

Der synes ikke i den første tid at have fundet hændelser sted, som kunne bekræfte hr. Christens slette ry. Men det skyldtes maaske, at han havde taget sig selv i nakken og villet vise, at han var fuldt ud værdig til den oprejsning, han havde modtaget. Der hengik nemlig 10 aar, inden han ses at være kommet paa kant med sine foresatte, og det bar han i nogen grad ikke selv skylden for. Han havde nemlig modtaget en beskrevet seddel fra herremanden paa Fuglebjerggaard, Erik Herlufsen, hvis fader Herluf Eriksen, død før 1642, var en uægte søn af Erik Walkendorff, der døde 1605. Dette brev havde følgende ordlyd:

„Kære hr. Christen,

lader jeg Eder venlig vide, at Gud i disse dage haver velsignet os med en ung datter, og beder, I ville komme til os i morgen og hjemmedøbe hende og siden gøre en sær prædiken og kristne før prædiken barnet og indlede min kvinde før prædiken. Jeg vil staa Eder for al den fare, I kunne komme udi derfor.“

Hr. Christen gjorde, hvad herremanden bad ham om, ja, følte sig maaske i nogen grad nødsaget dertil, men havde næppe regnet med at høre ilde derfor. Da sagen imidlertid kom provsten i Førsløv, magister Hans Jørgensen Hammer, for øre, indstævnedes han hr. Christen for landemodet og truede ham paa hans kald.

Der laa nemlig det bag Erik Herlufsens skrivelse, at hans barn var undfanget før brylluppet, og da han og hans hustru

ikke havde staaet aabenbar skrifte for deres forseelse eller paa nogen anden vis gjort afbigt for den forargelse, deres slette eksempel havde vakt i menigheden, havde hr. Christen ved at efterkomme Erik Herlufsens anmodning aabenlyst overtraadt sine forskrifter. Derfor — og fordi han ikke havde raadført sig med sin provst, inden han gik med til noget saadant uhørt — blev han nu truet med at miste sit kald.

Det siger sig selv, at hr. Christen blev bange for endnu engang at blive sat fra sin bestilling. Han stillede sig naiv an og undskyldte sig med, at det, han havde gjort sig skyldig i, var gjort af enfoldighed, og fordi han var blevet overtalt dertil af Erik Herlufsen, hvis brev hr. Christen derpaa lagde frem for landemodet. Det blev da ogsaa læst op, men alligevel havde præsten sikkert forlist sit embede, hvis ikke rigens marskalk, som var til stede ved landemodet, var gaaet i forbøn for ham og fik udvirket hans benaadning. Dog maatte han for sin forseelse erlægge en mulkt paa 300 rdl. til præstekernes kapital.

Hr. Christen slap altsaa med skrækken, og maaske bevirkede truslen om embedets fortabelse, at han i et længere aaremaal formaaede at tøjle de slette tilbøjeligheder, der om sider førte ham i fordærv.

I denne periode mistede han sin første hustru, Maren Pedersdatter, der døde i sommeren 1671. Den 12. og 13. juli holdtes der skifte efter hende, og den 7. september sluttede hr. Christen akkord med sine børn og arvinger. Af disse kendes de tre ved navn, nemlig datteren Cathrine og sønnerne Jacob og Jens. Sidstnævnte, der var født 1648 blev ifølge „Sjællands stifts degnehistorie“ degn i Sørbymagle-Kirkerup 1684, og herfra forflyttedes han 1690 til Ramløse-Annisse.

Faa maaneder efter Maren Pedersdatters død giftede hr. Christen sig med Anna Sørensdaughter Bredekilde, et ægteskab, der bevilgedes under 24. oktober 1671, men som skulle blive af forholdsvis kort varighed, idet det opløstes efter seks aars forløb.

Der gik nemlig kun kort tid hen, saa begyndte hr. Christens alter ego at gøre sig stærkere gældende, end godt var. Han kom ofte beruset hjem og angreb da undertiden om natten sin hustru med hug og slag og udjog hende derpaa af sit hus, og han undsaa sig end ikke for ved et bryllupsgilde i Flemstofte i gæsternes paahør at angribe hende paa hendes ære og udskælde hende for baade hore og taske, samtidig med at han udstødte svare trusler og sagde, at naar hun kom hjem i hans hus, da skulle hun faa en ulykke. Hertil kom, at han ikke som en god ægtemand holdt sig til sin hustru alene, men tværtimod søgte til andre fruentimmer. Den 24. april 1677 indberettede præsten i Haarslev, Søren Nielsen Roskilde, til provsten, at hr. Christen søndagen før i Haarslev kirke var blevet udlagt som barnefader til Kirsten Herlufsdatters drengebarn, som blev kaldt Søren, og tilføjede: „Gud gifue, den letfærdige, som hafver nu faaet tre horeunger, maatte faa sin rette løn“.

Kirsten Herlufsdatter ville iøvrigt allerede ved sit andet barns fødsel have udlagt hr. Christen som barnefader, men hans hustru fik det forhindret. Det fremgaar af et skriftligt vidnesbyrd, som Anna Sørensdaughter senere fremlagde for provsteretten. Det hedder heri: „Sidste gang, som hun ville udlagt ham for barnefader, da paa det hun skulle ikke udlægge ham, var ieg self hos hende paa hans vegne og gaf hende noget — en dyne, en sølfskee, et lagen — og hans egen

datter Cathrine var med, en bonde i Bendslev, Christopher, lofvede hende et halvt pund korn paa hans vegne. Degnen Gabriel stod under møllen og saa, at vi kom derfra.“

Da præstekonen fremlagde denne bekendelse for retten, stod hr. Christen indklaget for vold mod sin kapellan Jacob Prom, der havde været hans medhjælper siden 4. oktober 1774.

Først fremstod degnen i Krummerup, Gabriel Pedersen, og vidnede med oprakte fingre, som loven bød, at han havde set, at hr. Christen gav sin kapellan, hr. Jacob, en ørefigen i sin store stue.

Dernæst vidnede studiosus Jeremias Wulff, at hr. Christen slog ruderne ind hos hr. Jacob, hvilket Gabriel Degn, Anne Christophers og Maren Thomasdatter ogsaa havde overværet.

Ydermere vidnede Jeremias Wulff, at hr. Christen havde overdænget sin kapellan med skældsord og i det hele tiltalt ham ilde, ja, brugt ord som „tiuf“ og „skielm“, hvilket de to forannævnte kvinder samt Niels Johan Prom, hr. Jacobs broder, ogsaa havde hørt.

Endelig fremlagde en række sognemænd et skriftligt vidnesbyrd om hr. Christen. Det havde følgende ordlyd:

„Der til sligt at svare fremstod Daniel Povelsen Bager, ridefoged til Lystager, og paa sin husbonds vegne, Philip Joachim Barstorff*) — saa vel som og paa egne vegne betroede, at hr. Christen havde baade uden og inden embedet skikket sig saaledes, at han ikke kunne forsvare det. I embedet, hvor han, som et lys, skulle oplyst

*) Philip Joachim v. Barstorff til Frøslevgaard ægtede efter 1667 fru Bente Clausdatter Urne, der arvede Lystagergaard efter sin første Mand, gesandt Henrik Rosenvinge.

aanden, havde han tit standen drukken og undertiden fjertet, bandsat, annammet faa og hjemvist mange uden sag fra sakramentet — med kirketjenesten saaledes forholdt sig, at naar der lyses til første prædiken, er der ringet sammen til sidste, og tvært om igen, naar der skulle være sidste, er der bleven første, saa man sjældent haver haft, hvorefter man sig kunne rette. Juledag, da menigheden skulle været velsignet, blev den forbandet med disse ord: „Var fanden i Eder i aftes, da bliver han ligesaa i dag“ — med anden usømmelighed, som det hellige præstembede ikke eguede og anstod.

Uden embedet haver ogsaa hr. Christen fortørnet Gud og forset sig, selv udi hans hus, hvor han sin hustru ilde havde medhandlet og givet børn og tjenere udi mange maader onde og forargelige ord; ogsaa uden huset, hvor han udi kroen haver levet udi daglig drukkenskab og fylderier, kort sagt: Skældsord, eder og banden og adskillig uskikkelighed haver udi mange maader ladet sig hos hr. Christen tilsyne.

Dette af den ganske menighed at være approberet ogsaa udi al sandhed, som foreskrevet staar, at være passeret, vidner vi underskrevne med vores egne hænder.“

Men med hr. Christen var der intet udkomme. Han afviste baade sognefolkets vidnesbyrd, der paa menighedens vegne var underskrevet af otte gode mænd, hr. Jacobs anklager og sin hustrus bekendelse. Det eneste, han ville indrømme, var, at han vitterlig havde slaaet vinduerne i hr. Jacobs værelse ind, men da det var hans egne, mente han, at han havde ret til at behandle dem, som han fandt for godt. Provsteretten kom imidlertid til det resultat, at naar man har „lejet hen eller i anden maade afforhandlet, da er leje eje til fardag.“ Det lykkedes dog at faa hr. Christen forliget med sin kapellan, men han holdt ikke forliget, og saa maatte sagen gaa sin gang.

Da herredsprovsten, magister Hans i Førsløv, ikke for-
maaede at føre sagen til ende, befalede biskoppen magister
Povl Munkgaard, Herlufsholm, at formulere anklagen mod
hr. Christen, der havde forbrudt sig paa 8 punkter, som her
skal gengives efter justitsprotokollen:

- „1. For uskikkelighed i liv og levned og snart hverdagsfylder i
kroen sættes i rette, om ikke hr. Christen med saadan
uskikkelighed og forargeligt liv og levned haver forbrudt sit
kald efter recessen?
2. For ubekvemme ord paa prædikestolen og forsømmelser i
sit embede sættes i rette, om han ikke haver gjort imod sin
ed og sit embede?
3. For utilbørligt og ukristeligt forhold mod sin hustru, med
slag og skældsord, sættes i rette, om han ikke derfor bør at
straffes som kongelige befalingers overtræder — og særdeles
den sidste befaling, som for bededagene udgik.
4. For uforligelighed med sin kapellan, hr. Jacob, vold og
slagsmaal, paa ham beganget er, sættes i rette, om ikke
hr. Christen har forbrudt sit kald for ubesindig vold og
slagsmaal?
5. For skældsord og æresskældning, hr. Jacob angaaende, sæt-
tes i rette, om ikke hr. Christen bør selv at være det, han
en anden ubevislig har beskyldt for, og lide derfor paa sin
ære?
6. For trusel og undsigelse sættes i rette, om ikke hr. Christen
bør at stille borgen for sig?
7. For undvigelse af præstegaarden, præstegaardens fordær-
velse og inventariets borttagelse sættes i rette, om han ikke
bør at stande til rette derfor?
8. For horeri og letfærdighed med et kvindfolk, som hr. Chri-
sten havde ligget i med, og samme kvindfolk nu beretter
sig at have avlet 3 børn med hr. Christen, hvilket ridefoged-
den paa Lystager og Knud Andersen haver bevidnet, sættes
i rette, at [han jo haver forbrudt sit kald efter recessen].“

Det siger sig selv, at med saadanne anklager rettet mod sig, kunne hr. Christen snart se ende paa sin præstegerning i Krummerup-Fuglebjerg, og provsteretten kom da ogsaa hurtigt til det resultat, at da hr. Christen saa skammeligt havde vanæret og beskæmmet sit hæderlige præsteembede med sine mange uskikkeligheder, og derved bevist at være en anden, end han var eller burde være ifølge ordinansen fol. 49, pag. 2, og da han trods mange paamindelser ikke havde raadet bod derpaa, kunne ingen komme udenom, at hr. Christen derved havde overtraadt ordinansen og forbrudt sit kald.

Provsterettens dom var dog ikke den endelige, idet en provst ikke kunne dømme en præst fra kaldet. Sagen førtes saa frem paa landemodet og blev paa ny trævlet op. Her fremlagdes ogsaa et tingsvidne med Kirsten Herlufsdatters bekendelse, at hun og hr. Christen havde 3 børn sammen. Sidstnævnte protesterede og paastod, at han ville bevise sagen anderledes, men alt var forgæves. Landemodet fandt det tilfulde bevist, at hr. Christen havde teet sig saa uskikligt, at han burde miste sit kald samt stille Jacob Prom kaution, fordi han havde undsagt ham paa livet. Da han, hvad angik horesagen, havde beraabt sig paa vidner, kunne det ikke nægtes ham at føre disse frem.

Det følgende aar — 1678 — blev hr. Christen paa ny stævnet for landemodet, men han mødte ikke. Stævningen oplæstes i hr. Anders Hjørings hus i Vartov, og derpaa blev oplæst en kapitelsdom af 19. december 1677, ifølge hvilken hr. Christen var blevet overbevist om 3 gange begaaet lejermaal med Kirsten Herlufsdatter og „derfor kendt fra sit ægteskab med Anna Sørensdatte og tilbørlig at straffes“. Hr. Christen havde altsaa ikke været i stand til at frem-

skaffe de vidner, han havde beraabt sig paa over for landemodet aaret i forvejen. I hvert fald kom de, saa vidt det kan ses, ikke til at vidne i sagen.

Landemodets endelige dom af 1678 blev aldeles tilintetgørende for hr. Christen. Den lød ord til andet saaledes:

„Eftersom bevises, at hr. Christen Jensen Farsovius, forrige sognepræst til Krummerup, 3 gange er befunden i hor med et letfærdigt kvindfolk udi sit ægteskab, og han for samme tredobbelte synd er skilt fra sin hustru Anna Sørensdatter, hvorudi han ikke alene har begyndt at blive en anden, end han var og burde at være, men endog fremdeles bleven fremturendes derudi og ej raadet bod derpaa, da bør han herefter — efter ordinansen — at regnes for en uordineret person ligesom almuesfolk og aldeles uværdig saavel det hellige embede paa noget sted og udi nogen maade at betjene, som den behørige præstelige habit at drage uden at nyde nogen adgang til den gejstlige jurisdiktion eller privilegier i nogen måde, men han bliver hermed for sine begangne forseelser at overlevere til den verdslige dommer.“

Hr. Christens skæbne efter udstødelsen af præstestanden kendes ikke. Han afløstes i embedet af sin kapellan, Jacob Prom, der fra 1677 til 1722 var præst i Krummerup-Fuglebjerg, og som forøvrigt ogsaa blev hr. Christens afløser i ægteskabet med Anna Sørensdatter Bredekilde, der døde 13. maj 1785.

Det sidste, der høres til Christen Jensen Farsovius, er, at han efter afsættelsen overdrog sine to sønner, Jens og Jacob, en obligation paa 200 rdl., som Jacob Prom efter sin tiltrædelse som kapellan hos hr. Christen havde laant af denne. De havde altsaa fra først af staaet paa en endog særdeles god fod med hinanden. Den 17. juni 1679 stævnedes hr. Christens sønner imidlertid hr. Jacob for beløbet. Denne mødte ikke

selv, men sendte et skriftligt svar. Seks uger senere blev sagen paa ny optaget, men skønt beløbet ikke var forfaldent, foretrak hr. Jacob dog at svare de to brødre til beløbet mod at faa obligationen udleveret.

Siden hørtes intet til den to gange afsatte præst.

Men om hans degn, Gabriel Pedersen, der saa ivrigt og villigt vidnede mod sin foresatte, kan fortælles, at han ret snart kom til at dele skæbne med hr. Christen — og kuriøst nok af samme aarsag! — Ved landemodet 1680 blev han tiltalt for forsømmelse i embedet, for tvende lejermaal og for at have truet med at ville sætte ild paa præstegaarden. Landemodet dømte ham fra embedet og overgav iøvrigt sagen til den verdslige øvrighed. Senere er intet fundet om ham.

K I L D E R :

Justitsprotokol for Øster Flakkebjerg herreds provsti 1677-1720. — Skifteprotokol for samme provsti 1662-1720. — Stenfeldt: Retssager for Roskilde landemode til 1750. — Wibergs præstehistorie 1871-73. — Kirkehistoriske samlinger 3. rk., 5. bd. — Hostrup Schultz: Mads Jensen Prom. 1900. — Anders Petersen: Sjællands stifts degnehistorie. 1899.